

Proměny cizojazyčného vzdělávání studentů učitelství pro 1. stupeň ZŠ na PdF MU

PETR NAJVAR

Katedra anglického jazyka a literatury, PdF MU, Poříčí 9/11, 603 00, Brno, petr.najvar@gmail.com

Klíčová slova: učitelství pro 1. stupeň ZŠ, cizojazyčné vzdělávání, student primárního učitelství

Abstrakt: V posledních několika letech prošla koncepce cizojazyčné výuky budoucích učitelů na 1. stupni ZŠ na PdF MU významnými kvalitativními i kvantitativními změnami. Cílem tohoto příspěvku je na příkladu anglického jazyka popsat tyto změny a nastínit myšlenková východiska, jež je iniciovala.

NAJVAR P.: Foreign language curriculum in primary school teacher training and its transformation in recent, present and future study programmes for future primary school teacher at the faculty of Education, Masaryk University in Brno.

Key words: primary school teacher training, foreign language curriculum, primary school teacher student

Abstract. Recent years have seen dramatic qualitative as well as quantitative changes in foreign language curriculum of the Primary school teacher training study programmes at the faculty of Education, Masaryk University in Brno. This paper aims at description of these changes and formulation of the bases on which they were established.

V posledních pěti letech došlo ve studijních programech učitelství pro 1. stupeň ZŠ na PdF MU k významným změnám. Jednou z oblastí, ve kterých se tyto změny zásadně odrazily, je cizojazyčné vzdělávání, neboť vzdělání v cizím jazyce vidí fakulta jako jednu ze základních komponent univerzitního vzdělání. Tento příspěvek si klade za cíl shrnout nejvýznamnější změny v programech učitelství primární školy a naznačit směr, kterým se pravděpodobně bude ubírat jejich další vývoj.

Minulost

Ještě v akademickém roce 2000/01 vedl na PdF MU v Brně k získání magisterského titulu učitele na 1. stupni ZŠ čtyřletý prezenční studijní program, jehož každý student si mohl zvolit jednu z nabízených specializací (*anglický jazyk, aplikace matematiky, dramatická výchova, ekologická výchova, francouzský jazyk, hudební výchova, německý jazyk, speciální pedagogika, školní zdravotnictví, ruský jazyk, tělesná výchova* nebo *výtvarná výchova*).

	podzimní semestr		jarní semestr	
1. ročník	A 2	Fonetika a fonologie I.a	A 2	Fonetika a fonologie I.b
	A 2	Gramatika I.a	A 2	Gramatika I.b
	A 2	Jazyková cvičení I.a	A 2	Jazyková cvičení I.b
	C 2	Praktická jazyková cvičení I.a	C 2	Praktická jazyková cvičení I.b
2. ročník	A 1	Didaktika AJ I.a	A 1	Didaktika AJ I.b
	A 1	Fonetika a fonologie II.a	A 1	Fonetika a fonologie II.b
	A 2	Gramatika II.a	A 2	Gramatika II.b
	A 2	Jazyková cvičení II.a	A 2	Jazyková cvičení II.b
	C 2	Praktická jazyková cvičení II.a	C 2	Praktická jazyková cvičení II.b
3. ročník	A 2	Dějiny a realie - a	A 2	Dějiny a realie - b
	A 2	Didaktika AJ II.a	A 2	Didaktika AJ II.b
	A 2	Jazyková cvičení III.a	A 2	Jazyková cvičení III.b
	C 2	Praktická jazyková cvičení III.a	C 2	Praktická jazyková cvičení III.b
4. ročník	A 2	Didaktika AJ III	A 2	Jazyková cvičení IV.b
	A 2	Jazyková cvičení IV.a	C 2	Praktická jazyková cvičení IV.b
	A 1	Literatura pro děti		
	C 2	Praktická jazyková cvičení IV.a		

Tab. 1 Specializace
 v anglickém jazyce

Studenti specializovaní v nelingvistických předmětech si zapisovali seminář v cizím jazyce dle vlastního výběru (anglický jazyk, francouzský jazyk, německý jazyk, ruský jazyk), jenž byl dotován dvěma hodinami týdně po dobu čtyř semestrů a jenž budoval komunikativní kompetence studentů, nikoli didaktické.

Studenti specializovaní v jednom z cizích jazyků se naopak věnovali jejich studiu v několikanásobně větších hodinových dotacích po celou dobu studia. Tabulka 1. ukazuje program specializace v cizím jazyce na příkladě specializace anglický jazyk. (Písmeno v prvním sloupci značí předmět povinný pro studenty specializace v Aj [A], povinně volitelný [B], nebo volitelný [C]. Číslo ve sloupci před názvem předmětu značí jeho hodinovou dotaci týdně.)

Současnost

V následujících letech bylo ve studijním programu učitelství pro 1. stupeň ZŠ provedeno několik změn. Jedna z nejdůležitějších (vedle přechodu na kreditový systém) se týká jeho přizpůsobení programu kombinované formy tohoto studia, zejména pak prodloužení ze čtyř na pět let (deset semestrů). Další důležitou změnou bylo podstatné rozšíření studia cizích jazyků pro všechny studenty učitelství pro 1. stupeň ZŠ a jeho didaktické zaměření, které na všech jazykových katedrách vedlo k faktické dočasné likvidaci specializace v cizím jazyce. Všichni studenti primárního učitelství si stále volí ze čtyř nabízených cizích jazyků, ale výuka je realizována ve značně rozšířeném rámci. Katedra anglického jazyka v současné době zajišťuje výuku většiny studentů primárního učitelství podle programu v tabulce 2.

	podzimní semestr			jarní semestr		
1. ročník	B	2	Fonetika a fonologie 1	B	2	Fonetika a fonologie 2
	C	2	Jazyková cvičení 1	C	2	Jazyková cvičení 2
	C	2	Řečové dovednosti 1	C	2	Řečové dovednosti 2
2. ročník	B	2	Gramatika 1	B	2	Gramatika 2
	C	2	Jazyková cvičení 3	C	2	Jazyková cvičení 4
	C	2	Řečové dovednosti 3	C	2	Řečové dovednosti 4
3. ročník	B	2	Gramatika 3	B	2	Gramatika 4
	C	2	Jazyková cvičení 5	C	2	Jazyková cvičení 6
	C	2	Řečové dovednosti 5	C	2	Řečové dovednosti 6
4. ročník	B	2	Didaktika 1	B	2	Didaktika 2
	C	2	Jazyková cvičení a reálie 1	C	2	Jazyková cvičení a reálie 2
	C	1	Dětská literatura 1	C	1	Dětská literatura
5. ročník	B	2	Didaktika 3	Tab. 2 Současný program cizí jazyk pro všechny studenty (verze angličtina)		
	C	2	Jazyková cvičení a reálie 3			

V prvním roce studia leží těžiště cizojazyčného vzdělávání v předmětech fonetických a fonologických. Tento fakt je dán politikou katedry anglického jazyka a literatury, jež vidí ve správné výslovnosti studentů primárního učitelství jeden ze svých základních cílů v této oblasti. Ve druhém a třetím ročníku se těžiště přesouvá na výuku gramatiky. V posledních dvou ročnících studia je kladen hlavní důraz na didaktiku angličtiny. V průběhu celého studia jsou studentům nabízeny kurzy Jazykových cvičení a Řečových dovedností ve formě volitelných [C] předmětů.

Blízká budoucnost

V blízké budoucnosti by ve studijním programu učitelství pro 1. stupeň ZŠ mělo dojít k dalším podstatným změnám. Dvěma základními ohnisky tohoto programu by měly být skupina výslovnostních předmětů a skupina didaktických předmětů, ať již ve formě povinně volitelných [B] nebo volitelných [C] předmětů. Tento přístup pramení z přesvědčení, že hlavním cílem cizojazyčného vzdělávání budoucích učitelů v primární škole není budování jejich komunikativních kompetencí nebo teoretických lingvistických znalostí. Hlavním cílem má být důkladná didaktická příprava a řádná výslovnostní vybavenost po stránce teoretické, praktické i didaktické. Další vývoj diskutovaného studijního programu se tedy bude vyvíjet směrem, který naznačuje tabulka 3.

	podzimní semestr			jarní semestr		
1. ročník	B	2	Fonetika a fonologie	B	2	Gramatika
	C	2	Jazyková cvičení	C	2	Jazyková cvičení
	C	2	Výslovnostní cvičení	C	2	Výslovnostní cvičení
2. ročník	B	2	Gramatika	B	2	Fonetika a fonologie
	C	2	Jazyková cvičení a reálie	C	2	Jazyková cvičení a reálie
	C	2	Psaný projev on-line	C	2	Cvičení z gramatiky on-line
3. ročník	B	2	Fonetika a fonologie	B	2	Literatura pro děti
	C	2	Jazyková cvičení a reálie	C	2	Jazyková cvičení a reálie
	C	2	Výslovnostní cvičení	C	2	Výslovnostní cvičení
4. ročník	B	3	Didaktika	B	3	Didaktika
	C	2	Literatura ve výuce AJ	C	2	Výuka výslovnosti
	C	1	Interkulturní výchova ve výuce AJ	C	1	Dramatické postupy ve výuce AJ
5. ročník	B	2	Didaktika	Tab. 3. Výchledová verze programu cizí jazyk (angličtina) pro studenty primárního učitelství		
	C	2	Výuka výslovnosti			
	C	2	Využití hudby ve výuce AJ			

V tomto plánu se snižuje dotace předmětu Gramatika ze čtyř semestrů na dva; zároveň se rozrůstá skupina výslovnostních předmětů o volitelný předmět Výslovnostní cvičení nabízený ve čtyřech semestrech. Fonetika a fonologie se stává třísemestrálním kurzem namísto dvousemestrálního, navíc se neomezuje pouze na první ročník, ale vine se studijním programem až do ročníku třetího. To dává studentům příležitost a prostor aplikovat a zautomatizovat si ve vlastních výslovnostních návycích teoretické poznatky nabyté během prvního ročníku. Předmět didaktika získává vyšší hodinovou dotaci a skupina didaktických předmětů se rozrůstá o předměty jako Výuka výslovnosti, Využití hudby ve výuce AJ, Literatura ve výuce AJ, aj.

Závěr

Změny, jež nastávají ve studijních programech učitelství pro 1. stupeň ZŠ, pramení ve velké míře ze změny přístupu k cizojazyčnému vzdělávání budoucích učitelů primární školy. Neblahým důsledkem tohoto přístupu je dočasný úbytek studentů specializujících se na vyučování cizím jazykům (kterých bude brzy na školách třeba při formování týmů podílejících se na formulování školních vzdělávacích programů), který je ovšem vyvážen celkovým zvýšením lingvistické a jazykově didaktické úrovně všech studentů primárního učitelství. V jejich studijních programech je navíc zaznamenáván odklon od studia pokročilé gramatiky a příklon k předmětům výslovnostním a didaktickým.

Literatura

Studijní katalogy PdF MU. Dostupné na internetu: <http://www.ped.muni.cz/wstud/studkat/main.htm>.